

Στο καλό, Λουκά, δεν θα σε ξεχάσω ποτέ!

του Νιαζί Κιζίλγιουρεκ
Niyazi Kizilyurek

Μια ηλιόλουστη χειμωνιάτικη μέρα, μια θλιμμένη φωνή μου μετέφερε την πικρή είδηση: «Πέθανε ο Λούκας». Ξανάλεγε συνεχώς την πρόταση, γιατί δεν ήθελα να την καταλάβω...

Η γενιά μου μεγάλωσε με το ποίημα «χίλια κεφάλια από γκιαούρηδες δεν μπορούν να ξεπλύνουν αυτό το μίσος». Εγώ, σχολιαρόπαιδο που είδε τον πόλεμο του 1964 και μετανάστευσε, το απάγγελλα με φωνή που ριγούσε. Μέχρι τη στιγμή που γνώρισα τον Λούκα... Ο Λούκας, ένας άνθρωπος που άρχισε να συνεργάζεται με την οικογένειά μου στις αρχές της δεκαετίας του 1970, έγινε σύντομα ένας από μας. Αυτός ο Ελληνοκύπριος, που στην αρχή τον προσέγγισα με καχυποψία, με το πέρασμα του χρόνου θα γινόταν για μένα σύμβολο καλοσύνης και σοφίας. Ερχόταν νωρίς το πρωί στο κτήμα και έμενε μέχρι το βράδυ. Φορώντας τις μπότες του δούλευε με τους δικούς μου κι έτρωγε στο ίδιο τραπέζι. Και το κτήμα μας πρόκοβε και μεγάλωνε. Η οικονομική μας κατάσταση μέρα με τη μέρα έστρωνε, η μιζέρια, σαν συνέπεια της μετανάστευσης, λίγο-λίγο εξαφανιζόταν. Το κτήμα, που βρισκόταν πλάι στον δρόμο, ήταν ένα μέρος όπου σύχναζαν πολλοί Ελληνοκύπριοι. Τόσοι πολλοί πήγαιναν κι ερχόντουσαν, που ο τσεσβές του καφέ έβραζε ολημερίς. Πραματευτάδες, άνθρωποι που αναζητούσαν γη για ν' αγοράσουν, άλλοι που έρχονταν να γευτούν το ωραίο χωριάτικο καλλούμι της γιαγιάς μου, ζωέμποροι και περαστικοί επισκέπτες μαζεύονταν στο μικρό σπίτι του κτήματος. Δεν γνώριζα ελληνικά, όμως λίγο-πολύ μπορούσα να καταλάβω τα όσα λέγονταν. Με τον καιρό θα διαπίστωνα ότι οι Ελληνοκύπριοι που περνούσαν από το κτήμα μας δεν έμοιαζαν στους «γκιαούρηδες» του εθνικιστικού ποιήματος που απάγγελλα με δυνατή φωνή στο σχολειό, και θα καταλάβαινα ότι δεν θα μπορούσα να κόψω το «κεφάλι» κανενός «γκιαούρη».

Αν και η αίσθηση ότι ζούσαμε σε «συνθησιμένους καιρούς» εντεινόταν, η αλήθεια ήταν ότι ζούσαμε σε «σιωπηλούς καιρούς» και δεν έλειπαν τα γεγονότα που

δα υπενθύμιζαν αυτή την πραγματικότητα. Ένα συμβάν που βιώσαμε ένα σούρουπο καθώς γυρνούσαμε από το κτήμα στο χωριό θα χάραζε αλύπτητα στη νεαρή ψυχή μου την πεποίθηση ότι οι «συνηθισμένοι καιροί» ίσχυαν μοναχά για τους Ελληνοκύπριους, οι Τουρκοκύπριοι ζούσαν σε «ασυνήθιστους καιρούς».

Όπως κάθε φορά, έτσι κι εκείνο το δειλινό ο πατέρας επέστρεφε από το κτήμα στο χωριό. Οδηγούσε το δεύτερο τρακτέρ μας, μάρκας el Zetor, που είχαμε αγοράσει πρόσφατα, κι εγώ με την αδελφή μου καθόμασταν στα φτερά. Ο νεογέννητος αδελφός μας ταξίδευε στην αγκαλιά του πατέρα. Είχαμε ήδη απομακρυνθεί περίπου μισό μίλι από το κτήμα, όταν μας σταμάτησαν Ελληνοκύπριοι αστυνομικοί. Κατέβηκαν και ζήτησαν να μεταφέρουν τον πατέρα στον σταθμό. Σύμφωνα με τις «πληροφορίες» τους «είχε κλέψει μοτοσυκλέτες» και θα έπρεπε να καταδέσει ως ύποπτος. Γνωρίζοντας ότι αυτό ήταν μια φτιαχτή ιστορία, ο πατέρας απάντησε: «Ν' αφήσω πρώτα τα παιδιά μου στο χωριό και μετά έρχομαι να καταδέσω». Όμως, οι Ελληνοκύπριοι αστυνομικοί επέμεναν πως έπρεπε, χωρίς χρονοτριβή, να προσέλθει στον σταθμό για την κατάθεση. Αυτό που άρχισε σαν λεκτική αντιπαράθεση κατέληξε σε σωματικό καβγά. Ο πατέρας στριφογυρνούσε με τον μικρό μου αδελφό στην αγκαλιά και οι αστυνομικοί, αρπαγμένοι στα ρούχα του, τον τραβούσαν. Ξάφνου, ένα πρόσωπο του οποίου τα διακριτικά πρόδιδαν ότι ήταν λοχίας –στο πουκάμισό του ήταν ραμμένα δύο ή τρία γαλόνια– άρχισε να ξεστομίζει διαταγές στους αστυνομικούς που ήταν δίπλα του: «Οπλίσε...». Ακούστηκε ένα «ορακ, ορακ» και το αυτόματο όπλο στράφηκε προς τον πατέρα μου. Εκείνη τη στιγμή έριξα μια πέτρα που κρατούσα στο χέρι στο πρόσωπο του αστυνομικού που σημάδευε τον πατέρα μου και στη συνέχεια δέχθηκα ένα χαστούκι που με έριξε στο έδαφος. Οι δικοί μας που παρακολούθησαν τη βίαιη σκηνή από το κτήμα προσέτρεξαν εκεί. Το ίδιο έκαναν και Ελληνοκύπριοι περαστικοί που πλησίασαν από περιέργεια. Ο παππούς μου λίγο έλειψε να βαρέσει τους αστυνομικούς με τη μαγκούρα του. Η γιαγιά μου όρμησε στον λοχία και προσπάθησε να του ξηλώσει τα γαλόνια. Οι μαζεμένοι Ελληνοκύπριοι παρακολουθούσαν αποσβολωμένοι. Ούτε αυτοί πίστευαν την ιστορία σχετικά με την «κλεψιά». Οι αστυνομικοί, μπροστά σε μια τέτοια αντίδραση, άρχισαν να γίνονται ηπιότεροι και να λένε ότι «δεν υπήρχε καμιά κακή πρόθεση» και ότι «ήθελαν απλώς να αξιολογήσουν μια πληροφορία». Στο τέλος, ο πατέρας δέχθηκε να πάει στον σταθμό και να καταδέσει. Πήγαμε όλοι μαζί. Μόλις φτάσαμε, ο πατέρας βρέθηκε στο κελί και σε μας δόθηκαν οδηγίες να απομακρυνθούμε. Αφήσαμε πίσω μας τον σταθμό απεγνωσμένοι. Γύρισα στο σπίτι χωρίς πατέρα. Θυμάμαι τη μητέρα με δυσκολία να στέκεται στα πόδια της, καθώς της λέγαμε για τη σύλληψη. Ο πατέρας απουσίαζε απ' το σπίτι ακριβώς τρεις μέρες και τρεις νύχτες και η μητέρα έκλαιγε χωρίς σταματημό αναθεματίζοντας τους Ελληνοκύπριους. Στο τέλος ο πατέρας γύρισε. Αυτός που πλήρωσε την εγγύηση και μας τον έφερε από τη φυλακή δεν ήταν άλλος από τον Λούκα.

Αυτό το συμβάν θα σκάλιζε βαθιά τα ίχνη του στη ζωή μου. Στο παιδικό μυαλό μου, ανάμεσα στους «κακούς Έλληνες» που μου πήραν τον πατέρα μου υπήρχαν και οι «καλοί Έλληνες» που μου τον έφεραν πίσω. Ξεδώριαζε γοργά η εικόνα

του «γκιαούρη» στο ποίημα που απαγγέλλα... Και στο μυαλό μου γυρόφερναν εικόνες πολύ διαφορετικές...

Τη 15η Ιουλίου 1974 βρισκόμουν στο κτήμα για τις δερινές διακοπές. Εκείνη τη μέρα, επειδή οι μεγαλύτεροι θα έμεναν στο κτήμα για να προχωρήσουν με τις βαριές δουλειές, όπως το άλεσμα, μου ανέθεσαν τη βοσκή του κοπαδιού. Με την αυγή το μάζεψα και το οδήγησα στην πεδιάδα. Ακούγοντας το ραδιοφωνάκι μου, που ποτέ δεν αποχωριζόμουν, παρακολουθούσα τα ζώα να ξανοίγονται στα χωράφια. Ξαφνικά η ροή του προγράμματος διακόπηκε για να ακολουθήσει μια ανακοίνωση που την αισθάνθηκα σαν σημαντική: «Ο Μακάριος είναι νεκρός...». Έσπευσα αναστατωμένος στο κτήμα. Ο Λούκας, νομίζοντας ότι έκανα μια από τις γνωστές παιδιάστικες πλάκες μου, πήρε να μουρμουρίζει φουρκισμένα. Αλλά δεν αστειεύομαι. Όταν κι ο ίδιος άκουσε την είδηση σοκαρίστηκε. Ο πατέρας γύρισε στο χωριό εσπευσμένα. Όσοι έμειναν πίσω μαζεύτηκαν στο σπίτι του κτήματος. Ο Λούκας, κρατώντας το κεφάλι του στα δυο του χέρια, είπε αναστενάζοντας: «Διέλυσαν το νησί, θα φέρουν την Τουρκία». Στο μικρό δωμάτιο, όπου κυριαρχούσε μια περίλυπη σιωπή, έξαφνα ακούστηκε η φωνή του Μακαρίου απ' το ραδιόφωνο: «Ελληνικό κυπριακό λαέ. Γνώριμη είναι η φωνή που ακούεις. Γνωρίζεις ποιος σου ομιλεί. Είμαι ο Μακάριος. Είμαι εκείνος τον οποίο συ εξέλεξες...». Η φωνή του Μακαρίου ανακούφισε έστω και για λίγο τη θλίψη του Λούκα. Εξακολουθούσε όμως να είναι πολύ ανήσυχος. Εκείνη τη στιγμή πέρασε την πόρτα του κτήματος ο Σωτήρης, ο βοσκός απ' το γειτονικό χωριό. Κανείς δεν τον είδε ποτέ σε τέτοια κατάσταση προηγουμένως. Ενώ πάντοτε ντυνόταν με καθημερινά ρούχα, αυτή τη φορά κόρδωνε με δυο όπλα κρεμασμένα στη μέση. Αντί για τον φτωχό και πράο άνθρωπο που όλοι γνωρίζαμε, ήρθε κάποιος που ήταν «ισχυρός» και «ξεδαρμένος». Ο Σωτήρης γυρνώντας στο μέρος του παππού και της γιαγιάς τούς είπε με μεγάλο σεβασμό: «Την εξουσία έχουμε την εμείς πικιον. Ηρεμήστε τζαι μεν φοάστε τίποτε, είμαι γω δαμαί κοντά σας». Στον δε Λούκα, ο οποίος ετοιμαζόταν να του ορμήσει με το τεράστιο κορμί του, είπε: «Βάλε εφτζιές που έν' μιάλον το χαττίριν του θκειου μου του Νιαζί [αναφερόταν στον παππού μου] οξά ήταν να σε καθαρίσω επιτόπου». Ναι, ο «δικός μας», ο μειλίχιος, πράος και καλόψυχος Σωτήρης, ήταν στην πραγματικότητα μέλος της ΕΟΚΑ Β' κι εκείνη τη στιγμή βρισκόταν πρόσωπο με πρόσωπο με τον «μακαριακό» Λούκα, σε ένα μικρό δωμάτιο στο κτήμα ενός Τούρκου. Ήταν κάτι το πρωτόγνωρο: ο Εοκαβητατζής Σωτήρης χάριζε τη ζωή στον Λούκα «για χατίρι του κοινού τους Τούρκου φίλου».

Ακριβώς πέντε μέρες μετά το επεισόδιο, η Κύπρος ξύπνησε στον πόλεμο που τη χώρισε στα δυο σαν μοιρασμένη στάμνα. Το πρωινό της 20ής Ιουλίου, όταν φάνηκαν τα πρώτα τουρκικά αεροπλάνα και οι Τούρκοι αλεξιπτωτιστές γέμιζαν τους κυπριακούς ουραμούς, οι Τουρκοκύπριοι αισθάνονταν μεγάλη χαρά. Η «μέρα της προσμονής» επιτέλους έφτασε. Καθώς οι Τουρκοκύπριοι πανηγύριζαν, οι Ελληνοκύπριοι προσέφευγαν στον νότο του νησιού για να γλυτώσουν τις ζωές τους από αυτή τη φρικτή κατάσταση. Εγώ έφυγα από το κτήμα μία μέρα πριν τον πόλεμο και πήγα στο χωριό.

Ο πόλεμος που άρχισε στις 20 Ιουλίου έληξε στις 16 Αυγούστου. Η «γραμμή του Αττίλα» (αυτό ήταν το όνομα που έδωσε το τουρκικό επιτελείο) χώρισε το νησί απ' άκρη σ' άκρη στα δυο. Το κτήμα έμεινε ακριβώς πάνω στη «γραμμή του Αττίλα». Στο ένα άκρο βρέθηκαν Τούρκοι στρατιώτες και στο άλλο Έλληνες και Ελληνοκύπριοι στρατιώτες, καθώς και δυνάμεις των Ηνωμένων Εθνών. Η γιαγιά μου, που λίγο καιρό πριν πέρασε ένα βαρύ χειρουργείο και αδυνατούσε να περπατήσει, και ο παππούς μου, που έμεινε δίπλα της, βρέθηκαν εγκλωβισμένοι. Μη λαμβάνοντας κάποιο νέο γι' αυτούς, ήμασταν διαρκώς πολύ ανήσυχoi. Τελικά, ο φίλος μας ο Λούκας, μεταβαίνοντας στο κτήμα με το αυτοκίνητό του, πήρε τον παππού και τη γιαγιά μου και τους μετέφερε στον νότο, σε ένα μέρος πιο ασφαλές. Απομάκρυνε και τα ζώα. Λίγο καιρό μετά μας έστειλε, μέσω των Ηνωμένων Εθνών, το μέρος των λεφτών που μας αναλογούσε από την πώληση του κοπαδιού, τον παππού και τη γιαγιά μου.

Είχαν περάσει πολλά χρόνια από τον πόλεμο. Μια μέρα, μια φωνή στο τηλέφωνο θα ρωτούσε τον Λούκα στα ελληνικά: «Γεια σου Λούκα, εγώ είμαι, ο Νιαζί. Σου λέει κάτι αυτό το όνομα;». Ο Λούκας απάντησε έκπληκτος: «Ο Νιαζί; Έν γίνεται να 'σαι ο παππούς ο Νιαζί! Οξά είσαι ο μιτοής ο Νιαζί; Μα, τι όμορφα που μιλάς τα ελληνικά. Μα πού είσαι;». Του απάντησα: «Είμαι στη Λευκωσία. Στο ξενοδοχείο Tony Bed and Breakfast». Ο Λούκας έσπευσε στο ξενοδοχείο. Υπήρχε μια συρόμενη πόρτα που οδηγούσε στον χώρο υποδοχής του φθηνού ξενοδοχείου. Φέρνω στο μυαλό μου τη μεγάλη συγκίνηση που ένιωσα προτού ανοίξω την πόρτα. Ανασυντάχτηκα και άνοιξα σύροντας την πόρτα σιγά-σιγά. Ο Λούκας, ένας άνδρας σχεδόν δυο μέτρα, είχε στριμωχτεί σε μια στενή καρέκλα στον χώρο υποδοχής. Αντικριστήκαμε. Τα μαλλιά του είχαν πάρει ένα πυκνό γκρίζο: «Εκατάλαβα σε που τα μμάδδκια, τα μμάδδκια σου 'εν αλλάξασιν καθόλου», μου είπε με σιγανή φωνή. Αγκαλιαστήκαμε. Από τα μάτια του ηλικιωμένου άνδρα ανάβλυζαν δάκρυα και το κορμί του έτρεμε. Η Ξένια, η γυναίκα του, περίμενε στο αυτοκίνητο. Κάτσαμε στο εστιατόριο. Για όσο μοιραζόμασταν τις μνήμες μας, η χαρά ερχόταν σιγά-σιγά να πάρει τη θέση της λύπης. Η γλώσσα του λιγομίλητου σοφού άνδρα είχε λυθεί. Πήρε να αφηγείται τις μνήμες του από την οικογένειά μου ως το πρωί. Ρώτησε να μάθει για όλους, για έναν-έναν ξεχωριστά. Πριν σηκωθεί τον ρώτησα και για τον Σωτήρη. Ο ευγενής Λούκας, ξεχνώντας όλη τη μακροθυμία του, αποκρίθηκε: «Μα, τζείνον το λέσιν; Δουλεύκει στο λιμάνιν της Λεμεσού. Εσταμπάραν τον γιατί ήταν μες στην ΕΟΚΑ Β. Έν' υπό επιτήρησιν».

Χάρηκε πολύ όταν διορίστηκα στο Πανεπιστήμιο Κύπρου. Σε κάθε συνάντησή μας έλεγε «τούτον τον κόσμο εννά τον γλυτώσει η καλοσύνη τζαι η ομορφιά». Δυστυχώς, πέθανε σε κακούς καιρούς, όμως έζησε πάντοτε σαν σύμβολο καλοσύνης και ομορφιάς.

Στο καλό Λούκα, δεν θα σε ξεχάσω ποτέ...

Μετάφραση: Μιχάλης Θεοδώρου
Πηγή: Εφημερίδα «ΠΟΛΙΤΗΣ», 03/01/2016